

POLITIET
OSLO POLITIDISTRIKT

Politidirektoratet
Postboks 8051 DEp
0031 Oslo

OSLO POLICE DISTRICT

Deres referanse:
201605049

Vår referanse:
201610083

Sted, Dato
Oslo, 13.03.2017

Høring – strengere straffer for flere lovbrudd og endringer i utmålingen av oppreisningserstatning – med forslag til endringer i straffeloven, straffeprosessloven og skadeerstatningsloven

Det vises til høringsbrev av 19.12.2016 fra Justisdepartementet om forslag til strengere straffer for flere lovbrudd og endringer i utmålingen av oppreisningserstatning.

Høringsfristen er satt til 20.03.2017 for svar til Justisdepartementet. Politidistriktet har forelagt høringsbrevet for Seksjon for vold- og seksualforbytelse, Seksjon for organisert kriminalitet og VIC-gruppen ("Very Important Criminals", Oslo politidistrikts påtalegruppe med særskilt ansvar for etterforskning og påtale av kriminalitet begått av distriktets mest aktive tilbakefallsforbrytere).

Oslo politidistrikt har i sin høringsuttalelse kommentert de endringsforslagene som er av særlig betydning for arbeidet i Oslo politidistrikt, herunder med konkrete kommentarer knyttet til de mest alvorlige straffesakstypene (volds- og seksualsaker, samt større straffesaker som faller inn under seksjonen for organisert kriminalitet) og de mindre alvorlige straffesakstypene (den typiske "hverdagskriminaliteten" begått av gjengangerkriminalitet).

1: Hevet straffenivå i saker som gjelder flere straffbare handlinger

1.1: Utmålingen av fellesstraff for flere lovbrudd, kommentarer til høringsnotatets pkt. 2.5

1.1.1: Utmåling av fellesstraff for volds- og seksualforbrytelser og alvorlig narkotikakriminalitet

Oslo politidistrikt

200 Ledelse - Kriminalavdeling
Post: Postboks 8101 Dep, 0032 OSLO
Besøk: Grønlandsleiret 44, 0190 OSLO

Tlf: 22 66 90 50
Faks: 22 66 87 37
E-post:

Org. nr.: 961398142
Giro: 7694.05.08319
www.politi.no

Oslo politidistrikt er enig i at kvantumsrabatten ved fellespåtømmelser ofte er for stor, slik den praktiseres i dag. Hvor straff f.eks. skal utmåles i en sak hvor gjerningsmannen har voldtatt flere kvinner, vil hver fornærmet, naturlig nok, være sin egen sak nærmest. Det vil da oppleves som krenkende at straffen i den nest mest alvorlige saken settes langt lavere enn i den mest alvorlige saken.

Det må fortsatt gis en viss kvantumsrabatt. Å anvende kumulasjonsprinsippet vil harmonere dårlig med den norske strafferettslige tradisjon. I enkelte av eksemplene som trekkes frem i høringsbrevet, kan det synes som at man har lagt seg på et nivå svært tett opp til kumulasjonsprinsippet. Et eksempel er betraktningene rundt Rt. 2015 s 401 (side 18 i høringsbrevet) hvor høringsbrevet antyder et nivå på 11-12 år. 12 år vil innebære ren addisjon. Et nivå på 11 år vil være passende. Det vil innebære en skjerpelse uten at man går for langt.

Oslo politidistrikt stiller seg positive til forslaget om å pålegge domstolene å angi utgangspunktet for straff for de mest alvorlige forholdene domstolen har til behandling. Gjennomføres dette konsekvent vil man dra flere fordeler ut av en slik ordning. For det første vil en slik ordning pålegge Høyesterett å gå mer konkret til verks ved straffutmålingen enn det som har vært vanlig tidligere. For det andre vil det bli lettere for fornærmede å akseptere den kvantumsrabatt som måtte bli innrømmet. Det finnes flere gode eksempler på pedagogiske straffutmålingspremisser fra rettspraksis. Et eksempel er Rt. 2009 s 1159 og lagmannsrettens premisser i Kopsengsaken, jf. Borgarting lagmannsretts dom av 25. mai 2016.

I forhold til de mest alvorlige narkotikasakene omfatter disse ofte flere partier med meget betydelig mengde narkotika som utgjør flere straffbare forhold som skal pådømmes under ett. Dette gjør at man når maksimum på 15 års fengsel etter strl. (2005) § 232 (uten at man er i en situasjon der det er snakk om å bruke maksimalstraffen på 21 års fengsel) for bare ett av forholdene alene. På denne måten vil den domfelte få en rabatt i forholdt til samlet sum av de straffbare forhold han faktisk har gjort seg skyldig i.

Også i forhold til denne sakstypen er derfor Oslo politidistrikt positive til departementets forslag om å øke straffenivået ved pådømmelse av flere straffbare forhold i samme sakskompleks. Dette gjelder også på samme måte i forhold til en eventuell endring i forhold til strl. (2005) § 79 litra b og c.

1.1.2: Utmåling av fellesstraff for gjengangerkriminalitet

Ved flere straffbare forhold begått av en gjerningsperson tilstrebes i Oslo politidistrikt en felles pådømmelse av alle forhold, også ved mindre alvorlig kriminalitet enn nevnt under pkt. 1.1.1. En stor del av disse konkurrenstilfellene knyttes til en spesiell gruppe tilbakefallsforbrytere, som følges spesielt opp av Oslo-politiets VIC-gruppe (en gruppe av etterforskere og politiadvokater med etterforsknings- og påtaleansvar for distriktets til enhver tid 30-40 antatt mest aktive tilbakefallsforbrytere).

For denne type kriminalitet er det sjeldent aktuelt med straffenivåer opp mot aktuelle lovheimlers maksimum, selv ved mangtallige ideal- og/eller realkonkurrenstilfeller. Straffen blir i praksis fastsatt godt innenfor strafferammen av det strengeste straffebudet, og absolutte begrensninger for forhøyelsen i strl. § 79 er for disse sakene derfor uten særlig praktisk betydning. For de mest aktive tilbakefallsforbryterne er det også sjeldent aktuelt med hel eller delvis dom på samfunnsstraff og begrensningen på 420 timer, jf. strl. § 49, anses ei heller

som en praktisk utfordring. Heller ikke foreleggsgrensene ved fellesbøter byr i praksis på utfordringer, idet Oslo politidistrikt er tilbakeholdne med å utstede forelegg til denne gruppen, hvor utfordringer i forhold til rusbruk og vinningsforbrytelser er særlig fremtredende.

Oslo politidistrikt er enig med departementet i at straffenivået også for flertallig vinningskriminalitet og andre mindre alvorlige lovbrudd i bedre utstrekning bør reflektere antall lovbrudd. Dette blant annet for å utjevne forskjellen i straffutmålingen ved konkurrenstilfellene og de rene gjentakelsestilfellene, hvor hver enkelt sak irstettes og sones før neste forhold finner sted og domfelte får utmålt en ny full straff for hvert enkeltstående forhold, med skjerpelse som følge av gjentakelse, jf. strl. § 79 b. Dette i motsetning til ved fellespådømmelsene, hvor det utmåles en fellesstraff med utgangspunkt i straffenivået for det mest alvorlige forholdet, og med skjønnsmessig tillegg i straffen for de øvrige, mindre alvorlige lovbruddene. Tillegget er i praksis mindre enn straffen som ville vært utmålt for disse forholdene dersom de ble pådømt isolert. Som følge av dette vil domfelte "tjene på" at påtalemyndigheten samler opp alle forhold, i motsetning til ved en praksis med fortløpende irstetteringer av isolert sett mindre alvorlige forhold. Dette såfremt domfelte rekker å sone siste dom før neste straffbare forhold finner sted (som ved de mest aktive tilbakefallsforbryterne sjelden er tilfellet såfremt domfelte ikke varetektsfengsles i forkant av hovedforhandling, med direkte overføring fra varetekt til soning av dom).

Kriminalitetsforebyggende hensyn taler for soning av færre, lengre straffer kontra flertallige korte straffer, idet førstnevnte praksis i best grad muliggjør Kriminalomsorgens etablering av ansvarsgruppe rundt domfelte, etablering av øvrig nettverk og forberedelse av boligsituasjon og sysselsetting for domfelte i etterkant av soningen. Dett er tiltak som i seg selv vil kunne virke kriminalitetsforebyggende ovenfor den enkelte innsatte. Ved kortere straffer er det vanskeligere for Kriminalomsorgen å få igangsatt dette arbeidet, særlig i tilfeller hvor f.eks. domfelte anker dommen. Store deler av reaksjonen kan da, i påvente av rettskraft/manglende samtykke til foregrepet soning, anses sonet i varetekt uten at kriminalomsorgen har fått igangsatt det kriminalitetsforebyggende arbeidet rundt den innsatte¹.

For en mindre gruppe tilbakefallsforbrytere er den individualpreventive nytten av straffetrusselen og evt. tiltak under soning beskjeden, idet disse verken synes å inneha evne og-/eller vilje til å endre sitt kriminelle livsmønster. Livsmønsteret med stadig kriminalitet er for denne gruppen stort sett alltid tett forbundet med alvorlige og langvarige rusproblemer. For disse lovbyterne anses dessverre inkapasitering gjennom varetektsfengsling og soning som eneste kriminalitetsforebyggende virkemiddel.

For politiet anses en oppsamling av flere forhold for felles pådømmelse som mer ressursbesparende enn fortløpende irstetteringer av småforhold. For de mest aktive tilbakefallskriminelle fordrer dette varetektsfengsling, som regel begrunnet i gjentakelsesfare, fra tidspunkt for siste forhold i tiltalen og frem til hovedforhandling. Deretter søkes en rask beramning av saken og direkte overføring fra varetekt til soning. Uten denne varetektsperioden vil det ofte være utfordrende å få etterforsket ferdig og påtaleavgjort alle saker begått av disse gjerningspersonene i tidsrommet forut for hovedforhandling, idet de ellers fortløpende vil pådra seg nye forhold. Tilleggstilltale(r) og utvidede bevisoppgaver vil kunne sprengte grensene for avsatt tid til rettsmøtet, og dermed vanskeliggjøre felles pådømmelse av alle forhold. Utsettelse av hovedforhandlinger på dette grunnlag er ikke ønskelig, verken av prosessøkonomiske hensyn eller av hensyn til tiltalte selv og vitner i

¹ F.eks. overføring til tillitsavdeling som Stifinner krever i utgangspunktet rettskraftig dom /foregrepet soning.

saken. Varetektsfengsling fordrer imidlertid forholdsmessighet, jf. str.prl. § 170 a, og varetekt fra handlingstidspunktet og frem til hovedforhandling for enkeltstående, mindre alvorlige forhold vil sjelden la seg gjøre på grunnlag av fare for oversoning. En må derfor "samle opp" en del forhold (antall avhenger av forholdenes alvorlighetsgrad) før varetektsfengsling for felles pådømmelse av alle forhold er gjennomførbart.

Ovenfor gjengangergruppen taler derfor best mulig forebygging under soning for færre lengre straffer i stedet for flere kortere straffer. Videre taler hensynet til kriminalitetsforebygging ved inkapasitering i form av varetekt og soning, i de tilfeller hvor det ikke synes å foreligge grunnlag for forebygging på individnivå, for strengere utmålingspraksis ved konkurrenstilfeller og dermed lengre inkapasiteringsperioder (fortrinnsvis som soning, og ikke som utholdt varetekt). For øvrig anses felles pådømmelser som prosessbesparende for både påtalemyndighet og domstol. Størst mulig praksis med felles pådømmelser bør derfor søkes ved aktiv bruk av varetekt fra siste gjerningstidspunkt, men med rask beramning og gjennomføring av hovedforhandling og direkte overføring til soning av dom idet denne er rettskraftig². Ønsket om denne fremgangsmåten ved straffesaksbehandlingen taler for at straffenivået for flertallig hverdagskriminalitet pådømt i samme sak i bedre utstrekning enn i dag bør reflektere antall lovbrudd. Dette slik at det skjer en utjevning i forhold til straffen som ville vært resultatet av hvert enkelt lovbrudd pådømt isolert, med påslag etter strl. § 79 b. Effekten av strl. § 79 b kan ved fellespådømmelser ellers bli utydelig i lys av samlet resultat etter straffeskjerpelsesprinsippet.

Typiske gjenganger-saker er ofte omfattende i forhold til antall tiltaleposter. Det kan være utfordrende å finne sammenlignbar rettspraksis fra høyere instanser, både idet sakene sjeldent kommer inn til behandling og da en sjelden finner saker med sammenlignbare tiltaler (både hva gjelder antall overtredelser av det enkelte straffebud og sammensetningen av realkonkurrenstilfellene). Krav til en noe mer utførlig begrunnelse av det konkrete straffenivået i hver enkelt sak, som foreslått av departementet i forbindelse med utformingen av strl. § 40, 2. ledd, vil derfor kunne bidra til en mer ensartet påtale- og rettspraksis i disse sakene. Oslo politidistrikt er imidlertid enig med departementet at det fortsatt må være rom for et vidt utmålingskjønn for domstolene, og at skjematisk utmålingsregler og regler om minstestraft bør unngås.

For de alminnelige gjenganger-sakene vil en, også ved generell heving av straffenivået for de mindre alvorlige forholdene i en fellespådømmelse, i de aller fleste saker fortsatt ligge godt innenfor dagens maksimale strafferamme. I dette ligger at en typisk gjengangerkriminal i de aller fleste tilfeller vil varetektsfengsles for å stoppe kriminaliteten, og at en på denne måten vil begrense sakskompleksets omfang i god tid før dette er så omfattende en står i fare for å nå strengeste straffebuds maksimalstraff. Dette i motsetning til ved håndteringen av f.eks. profesjonelle mobile vinningskriminalitet, som kan rekke å nå over store områder med et høyt antall grove vinningslovbrudd før pågrepelse.

² Oslo politidistrikt stiller seg av denne grunn kritisk til forslaget i NOU 2016:24 om innstramning av dagens regler for varetekt på grunnlag av gjentakelsesfare, jf. str.prl. § 171, 1. ledd nr. 3, idet bruk av denne hjemmelen er et avgjørende virkemiddel for effektiv og prosessbesparende rettergang ovenfor de mest aktive tilbakefallsforbryterne. Hovedvekten av denne gruppens kriminalitet er isolert sett mindre alvorlige straffbare handlinger. Hvorvidt domstolene, på grunnlag av gjentakelsesaspektet, vil anse denne kriminaliteten som så "plagsom" og "samfunnsskadelig" at den i seg selv vil kunne kvalifiserer som fengslingsgrunn etter ny straffeprosesslov, sml. strl. § 62, 1. ledd, blir derfor av sentral betydning for Oslo politidistrikts arbeid med de kriminelle gjengangerne.

1.1.4: Forslag til lovendring som kan legge til rette for en heving av straffnivået, Oslo politidistrikts kommentarer til høringsnotatets pkt. 2.5.3:
Oslo politidistrikt slutter seg til departementets *andre alternativ* hva gjelder den konkrete lovfesting av straffskjerpelsesprinsippet, jf. strl. § 79 a, herunder ved at loven uttrykkelig slår fast at fellesstraffen skal "stå i forhold til antall lovbrudd som pådømmes". Dette alternativet vil etter politidistriktets syn i tydeligst grad signalisere ønsket om en skjerpet utmålingspraksis for de mindre alvorlige forholdene i fellespå dømmelsessakene.

Ad. forslaget til endring i str.prl. § 40, 2. ledd vises det til Oslo politidistrikts redegjørelse under pkt. 1.1, hvor departementets forslag tilsluttes.

1.2: Heving av maksimalstraffen ved flere lovbrudd, kommentarer til høringsnotatets pkt. 2.6

Når det gjelder den heving av strafferammer som foreslås i høringsbrevets pkt. 2.6 ser vi at dette er et såpass utpreget politisk spørsmål at vi velger ikke å uttale oss til dette. Det betyr at vi ikke har noe å innvende til forslaget, men ikke ønsker å uttrykke noe synspunkt utover det.

2: Oppreisningsansvar for lovbrudd begått av flere i fellesskap

2.1: Forslag til endringer, høringsnotatets pkt. 3.2:

Oslo politidistrikt stiller seg bak mindretallets votum i Rt. 2008 s. 65, og er enig i departementets lovforslag.

Individuell utmåling av oppreisning bør legges til grunn for alle saker hvor det idømmes dette i overensstemmelse med alternativet omtalt helt avslutningsvis i høringsnotatets punkt 3.2.5. Oslo politidistrikt er også enig med departementet i at det ikke bør lovfestes hvilken heftelsesform som anvendes, jf. høringsnotatets pkt. 3.2.6.

Hva gjelder voldsoffererstatning, jfr. høringsnotatets pkt. 3.2.7, bør denne etter Oslo politidistrikts syn ligge på samme nivå som erstatningen som idømmes av retten. Det er særlig der det er store beløp hvor inndrivelse blir vanskelig. Der det er store beløp, vil det ofte dreie seg om spesielt sårbare ofre, som ikke bør bli belastet med selv å inndrive det overskytende.

Med vennlig hilsen

Saksbehandler:
Politivadokat Birgitte Staib Østebrøt

Med hilsen

Gro Smogell
visepolitimester

Saksbehandler:
Pi J. Bakke / padv.
B.S. Østebrøt

Telefon: 22 66 95 30